

1977: Eef en Marianne met enkele kinderen van de school, een paar weken na de gijzeling. De PTT bracht verhuisdozen vol post van over de hele wereld.

30 jaar na de gijzeling 'Achteraf vind ik het heel erg dat ik niet heb ingezien dat doodzwijgen niet goed was. Maar ik kón er niet over praten'

In het Drentse plaatsje Bovensmilde speelde zich op 23 mei 1977 een drama af: vier Molukse activisten bezetten de lokale openbare lagere school. Vorige week blikten oud-leerlingen terug op de gijzeling, deze week leest u het verhaal van de onderwijzer en de moeders.

2007: Eef en Marianne, dertig jaar later.

Het was 1972. De familie van der Vliet stond op het punt naar Bovensmilde te verhuizen. Vader Eef zou daar hoofdonderwijzer worden van de openbare lagere school. Zijn droom ging in vervulling. Zijn vrouw Marianne, van Indische afkomst, kreeg post van haar moeder. Die had al te kennen gegeven dat ze de verhuizing niet zag zitten. Ze had gezegd: "Ga niet! Het voelt niet goed." In de envelop zat een tekening, met daarop: een school met prikkeldraad eromheen en donkere mannen met geweren. Marianne belde haar moeder en vroeg: "Mam, wat is dit?" "Ik weet het niet," zei ze. "Dat kwam ineens in mij op en moest ik tekenen." Marianne vergat de tekening. Tot 23 mei 1977.

Ze hadden al het nodige meegemaakt in hun jeugd. De vader van Eef sneuvelde in 1940 toen een Duitse bom op zijn onderzeeboot viel, Eef moest nog worden geboren. Die van Marianne overleed in 1944 in een jappenkamp toen ze twee jaar was. Ze kwam in 1947 met een zieke moeder naar Nederland. Zowel bij Eef als bij Marianne thuis hadden ze het niet breed en was er het nodige verdriet. "Mijn moeder had een groot oorlogstrauma," zegt Marianne. "Ze was een ontzettende binnenvetter en uitte zich op een manier die niet altijd leuk was voor een kind." Ze leerde Eef in 1961 kennen in de Haagse bioscoop *De Uitkijk* waar hij een bijbaantje had. In de Residentie volgde Eef de kweekschool. ▶

Eef: “*The 39 Steps* draaide. Ik zag haar binnenkomen en was op slag verliefd. Ik zei: ‘Wat heeft u mooie lange haren.’ Ze kwam later terug naar de bioscoop met een vriendin. Ik heb hen op een stil plekje gezet en ben na de pauze naast haar geschoven en heb toen mijn hand op de hare gelegd.”
Marianne: “Ik was dat niet gewend en dacht: ho ho, jij gaat wel erg ver vriend.”
Eef: “Voor die tijd was dat ook héél ver, ha ha.”

Ze trouwden op 16 oktober 1964. Samen hadden ze sterk het gevoel dat ze een nare periode achter zich lieten. De toekomst zou alleen maar zonnig zijn. “We zijn bewust ook ergens anders gaan wonen,” vertelt Eef. “De eerste jaren hadden we niet veel behoefte aan contact met onze ouders.” Eef ging op een school werken in Gouda en daar werd hun dochter Eveline geboren. Terwijl Marianne in verwachting was van hun tweede kind, verhuisden ze naar Aalst in Brabant. Groot was het verdriet toen bleek dat hun zoon Michiel een dubbele handicap had.

Het was een moeilijke tijd die ze totaal verschillend ervoeren: Eef sloot zich af en stortte zich helemaal op zijn werk, terwijl Marianne opging in de zorg voor Michiel. Ze kregen een derde kind, Iris. Marianne: “Zij was gelukkig gezond. Ik probeerde zo goed mogelijk mijn aandacht over de kinderen te verdelen, wat niet altijd lukte.” Eef was pas 32 toen hij in 1972 hoofdonderwijzer werd in Bovensmilde. Zoon Michiel werd in een tehuis geplaatst in Rolde, niet ver van hun nieuwe woonplaats. Marianne: “Dat was voor iedereen beter, al vond ik het wel moeilijk te accepteren dat ik niet in staat was om goed voor hem te blijven zorgen. Ik ging hem elke dag opzoeken.” Hoewel de overstap van Brabant naar Drenthe best een cultuurshock was, vonden ze het dorp meteen al erg gezellig. Eef zag het als een uitdaging om tussen de verschillende bevolkingsgroepen saamhorigheid te kweken. Eef: “Onderhuids giste het, dat voelde je. Op ouderavonden mixte men niet. De mensen uit de importwijk deden het woord en de autochtonen en Molukkers trokken hun mond niet open. En door alles heen liep ook nog de scheiding christelijk en niet-christelijk.”

Omdat hij zelf uit Twente kwam, viel het hem niet moeilijk om buiten schooltijd in dialect met de lokale bevolking te praten,

Eef: ‘Een van de kapers zette een geweer op mijn borst. Ik zag zijn vinger bij de trekker bewegen’

iets wat zeer werd gewaardeerd en hem populair maakte. Populair was hij ook bij Molukse ouders, want hij probeerde ook hun taal te leren en zich te verdiepen in hun cultuur. Het maakte het voor hem extra wrang dat uitgerekend zijn school het doelwit werd van de gijzeling.

Drie weken lang zat hij vanaf 23 mei 1977 in zijn school opgesloten. Als het over die periode gaat, dempt hij zijn stem. Hoe pijnlijker de herinnering, hoe zachter hij praat. Onverstaanbaar is hij dan soms. Hij heeft geprobeerd een deel van de kinderen vrij te krijgen, vertelt hij. “In mijn klas, de zesde, zaten enkele boerenjongens. Dat waren van die forse, stevige kerels al. Ik zei tegen de Molukkers: ‘Als je verstandig bent, laat je hen gaan. Daar krijg je problemen mee. En die kleintjes van klas 1 en 2 ook, want die zijn je alleen maar tot last.’ Maar ze weigerden.”

De enigen die werden vrijgelaten waren de Molukse kinderen; 105 kinderen bleven in de school achter, onder wie ook Eefs toen tienjarige dochter Eveline uit klas 4. Het bericht over de gijzeling ging als een lopend vuurtje door het dorp. Marianne rende meteen richting de school nadat ze het had gehoord. Marianne: “Ik dacht: als jullie erin zitten, wil ik dat ook, ik blijf hier niet alleen achter. Ik vergat helemaal dat ik nog een kind had dat op de kleuterschool zat. Toen begonnen ze te schieten vanuit de school.” Eef: “De kinderen hoorden het geschreeuw en de schoten en het werd doodstil. Ze hadden goed door dat het menens was. De Molukkers waren ontzettend nerveus. Een mevrouw liep toch door en bonkte op de ramen en riep: ‘Ik wil mijn kind!’ Ik heb gezegd dat het nu even moeilijk was en dat ze weg moest gaan. In de loop van de dag

zou het wel goed komen. Gelukkig pikte ze dat op. Ze zei: ‘Zorg goed voor hem.’ Ik zei: ‘Natuurlijk doe ik dat.’”

Even later kwam er achter de school een groep Molukse moeders aangehold. Ze begonnen tegen de bezetters te schreeuwen dat ze onmiddellijk moesten ophouden en alle kinderen moesten vrijlaten. De kapers scholden terug en zeiden dat ze voor de goede zaak vochten. De moeders dropen teleurgesteld af.

De politie sloot de omgeving van de school hermetisch af. Marianne stond achter de afrastering en dacht: dat houden ze nooit vol, al die kinderen. Vanavond zijn ze er weer uit. “Maar ik heb daar vijf dagen en nachten gestaan.”

De ouders werden van de stand van zaken op de hoogte gehouden in *De Boerderij*, de bibliotheek van het dorp. “Toch kreeg je de meeste informatie via de televisie,” zegt Marianne. “En via via kwam je ook veel te weten. Die wist weer dit, die weer dat. Je wist echt niet wat je moest geloven. Hoe vaak hoorde je niet: ‘Ze komen er nu uit.’ Was je weer een nachtje op en dan gebeurde er helemaal niks. Dan was je kapot van teleurstelling.”

Als vrouw van de hoofdonderwijzer was het bij haar thuis een komen en gaan van mensen. “Mijn huis zat altijd vol. De hele dag koffie schenken en praten, de hele dag rinkelde de telefoon. De hele tijd dacht ik: ik droom, dit is niet waar. Slapen deed ik niet, ik stond stijf van de koffie. Ik wist wel dat ik mijn hoofd niet mocht verliezen en ook dat Eef een heel kalme jongen was die het allemaal goed zou kunnen regelen. Van de buitenkant was hij een rots.” Maar van binnen zou het een hoop ellende gaan geven. Ook dat wist ze.

Eef zat daar als hoofdonderwijzer én als vader en dat eerste betekende dat hij het aanspreekpunt was voor de kapers, de andere onderwijzers (twee mannen en twee vrouwen), de kinderen én de buitenwereld. Eef: “Ik kon daar geen vader zijn, maar ik had de indruk dat Eveline niet echt in de problemen zat. Er waren andere kinderen die meer aandacht vroegen. Met de andere leraren sprak ik af dat we kalmte zouden uitstralen om de kinderen rustig te houden.” Met de leider van de kapers, Willem Soplanit, kreeg hij een goede verstandhouding.

Eef: “Hij was de intelligentste van de vier

en écht de baas. De andere drie waren veel emotioneler, hij was rationeel. We hadden allebei duidelijk de leiding. Hij was - het klinkt raar - een goeie vent. Afspraak was afspraak bij hem.”

De Molukkers eisten een vrije aftocht naar het buitenland met enkele gevangenen landgenoten die hadden deelgenomen aan vorige acties. Hun uitgangspunt was: we maken geen slachtoffers. “Maar uitgangspunten zijn er om te worden verlaten,” zegt Eef met zachte stem. “Ze hebben ons wél bedreigd. Op een moment kwam er een verdwaasde mevrouw het schoolplein op en het scheelde een haar of ik was dood geweest. Een van hen zei: ‘Het is jouw schuld. Als ze niet binnen een minuut weggaat, ga jij er aan.’ Hij zette z’n geweer op mijn borst. Ik zag z’n vinger bij de trekker bewegen. Het was heel link.”

Eef wist de Molukker ervan te overtuigen dat de vrouw niet goed bij haar hoofd was. Ze werd later weggehaald door twee agenten. Marianne schrikt als ze het verhaal hoort. Dit had Eef haar nog nooit verteld.

Om 14.00 uur op 25 mei, verkiezingsdag, liep het ultimatum van de Molukkers af. Het hele land hield de adem in, gestemd werd er even niet. Een paar uur daarvoor hadden de kinderen de beruchte zin ‘Van Agt wij willen leven!’ door het raam geroepen. Het had een verlamdend effect gehad op de ouders

Een week na hun vrijlating gaan de kinderen weer naar school.

Weer herenigd: Eef en Marianne met hun dochters Iris (links) en Eveline, die ook was gegijzeld.

buiten. “Het kwam heel eng over,” zegt Marianne: “Een smeekbede aan Van Agt: ‘Doe er wat aan, anders gaan we eraan.’” Terwijl het ultimatum verliep, keek Marianne in een volle huiskamer de hele tijd op haar klok. “Het spookt maar door je hoofd: gaat het goed? En dan wordt het 14.00 uur en later.”

In de school keken de leraren met doodsaangst naar de deur van de lerarenkamer waar de Molukkers zaten. Ze hadden gezegd dat ze een handgranaat tussen de kinderen in de aula zouden gooien als de regering hun eisen niet zou inwilligen. “We hadden ons verspreid door de aula en de kinderen zoveel mogelijk naar de zijkant gedirigeerd,” vertelt Eef. “De afspraak was: als de granaat wordt gegooid, springt degene die er het dichtst bij zit er bovenop. We waren bereid te sterven om zo de kinderen te beschermen.” Eef had moeite moeten doen om zijn dochter Eveline uit het midden van de zaal te krijgen.

“Ze zat met een vriendin te mens-erger-jenieten, precies op de plek waar de granaat terecht zou kunnen komen. Eveline wilde daar niet weg. Ze zei tegen me: ‘Het is net zo spannend.’ Ik kon niets zeggen over het gevaar. Met enige aandrang heb ik haar toen verplaatst en ik heb wel gezegd: ‘Als er iets gebeurt, moet je onder een tafel kruipen.’” Er gebeurde niets. “Je wacht op het moment dat die deur opengaat en de granaat komt, het moment dat je zal denken: daar ga je. Maar je ging dus niet. De Molukkers hadden niet *the guts*, of zeg maar: ze waren verstandig genoeg het niet te doen.”

Toch duurde het tot zeker 17.00 uur eer de spanning er helemaal af was. “We waren helemaal kapot. We hadden niet gegeten, konden we niet. Ik vroeg aan Willem: ‘Wat nu dan?’ Hij zei: ‘We zijn uitgespeeld, we hebben ons dreigement niet uitgevoerd.’ Een van de andere kapers zei toen zacht: ‘We hadden dat ding wél moeten gooien.’”

Een dag later werd de situatie onhoudbaar toen het ene na het andere kind ziek werd. Gevreesd werd dat er een nekkrampvirus heerste. Sommigen beweerden later dat er iets door het eten was gedaan, waardoor de kinderen ziek werden. Vanaf vrijdagochtend 04.00 uur begon de evacuatie van de zieke kinderen met ambulances.

Enkele uren later kwamen ook alle andere kinderen vrij.

Marianne zag haar dochter Eveline terug ▷

Hennie Koning (56), moeder van Barry (toen 7 jaar) en Julian (toen kleuterschool)

Aan welk moment denkt u nog vaak terug?

“De eerste avond. We woonden tegenover de school en ik zag twee legerambulances de Schoolstraat in rijden. Twee mannen stapten uit en brachten dekens naar de school. Ik zei tegen mijn man: ‘Dit is ernst, ons kind komt niet weer.’”

Hoe kwam Barry uit de school?

“Het eerste wat hij zei was: ‘Ik heb honger.’ Hij stonk vreselijk en had zichzelf helemaal onder getekend. De hulpverleners zeiden tegen ons: ‘Vertel ze maar dat ze een mislukt schoolreisje hebben gehad.’ Thuis ging hij meteen op z’n kamer met lego spelen. Hij heeft het er nooit meer over gehad, wil hij ook niet. Hij is wel een tijdje onhandelbaar geweest; hij sloeg de juf en andere kinderen. Toen we verhuisden, ging dat over.”

Bent u veranderd door de gijzeling?

“Ik ben angstiger geworden, onrustiger ook. We zijn nooit meer zonder de kinderen weggegaan, we namen altijd een slaapzak voor ze mee. Ik ben nog steeds wantrouwend tegenover donkere mensen.”

Hoe gaat het nu met u?

“Niet goed. Het is net of er een diaprojector in mijn hoofd zit, elke keer zie ik plaatjes van toen. De kinderen met de dekentjes, die koppies in de bus. Al die jaren wist ik: er is iets met mij. Ik was moe, prikkelbaar, werd te dik. Ik voelde me niet happy. Ik wilde weer die oude Hennie zijn van vóór 1977: die Hennie kon de wereld aan, die kon werken. Ik ben in de WAO beland. Dat kwam mede doordat er niet over mocht worden gepraat. Ik wil het zo graag verwerken, daarom heb ik hulp gezocht en praat ik er nu wél over.”

Joke van der Scheer (59), moeder van Astrid (toen 10 jaar) en Jacob (toen 8 jaar)

Wat gaat er als moeder door je heen als je hoort: 'Uw kinderen zijn gegijzeld'?

"Ik wist niet wat ik me erbij moest voorstellen, maar wel dat ze kinderen niets zouden doen."

Was u boos op de Molukkers in het dorp?

"Welnee, veel van hen vonden het ook verschrikkelijk wat er gebeurde. Ze hebben ons na de gijzeling vreselijk verwend. Brachten ze cake of loempia's. Ja, toen ze die kapers uit de school haalden en er één een schop kreeg, heb ik wel geroepen: 'Goed zo! Trap hem maar dood.' Mijn schoonzusje, die ook twee kinderen in de school had, zei: 'Als ik er een tegenkom, spuug ik hem in het gezicht.' De zomer na de gijzeling zijn er hier vechtpartijen geweest tussen Molukkers en Nederlandse jongeren uit andere dorpen. Die vonden ons maar slappelingen en zouden wel even laten zien hoe je zoiets moest aanpakken. Er zijn heel wat ruiten aan diggelen gegaan. Dat is allemaal in de doofpot gestopt."

Zoals eigenlijk ook de gijzeling?

"De kinderen zeggen nu: 'We mochten er niet over praten.' Wat moest er dan besproken worden? Het speelde gewoon niet meer, tot dat gedoe over een herinneringsmonument begon. Ik had het ook veel te druk. We hadden een boerderij, er was altijd wel iets te doen."

U heeft nergens last van?

"Na de gijzeling moesten de kinderen in Assen naar school. Toen ben ik vaak gaan kijken of ze daar ook écht zaten. En laatst ging mijn kleinzoon op schoolreisje. Ik zag dat blonde koppie in die bus en dacht meteen weer aan de gijzeling. Kwamen er zomaar opeens tranen."

in de kerk, waar de niet-zieke kinderen naartoe waren gebracht. "Ze was medisch en psychisch onderzocht. Ik kreeg een brief waarop stond dat ze niets mankeerde. Het eerste wat ze zei was: 'Ik heb honger.' Dus ik zei: 'Nou, dan gaan we lekker eten.' We waren zwaar geïnstrueerd door de hulpverleners. Je mocht niet té emotioneel doen, niet te veel vragen. Doe zo gewoon mogelijk, was het advies. Ik vroeg nog hoe het met Eef was. 'O. Goed, hoor,' zei ze. Verder kreeg ik er niks uit en ik mocht niets vragen."

Eef bleef met drie collega's gegijzeld. Op de school heerste na het vertrek van de laatste kinderen om een uur of acht een vreemde sfeer.

Eef: "Het was opeens zo stil. De Molukkers waren gespannen, want ze verwachtten elk moment een actie van het leger om ons eruit te halen."

Uit zichzelf gingen de Molukkers de hal en de gang schoonmaken. "Alles lag onder de kots. Het stonk verschrikkelijk. Alle dekens en luchtbedden die schoon waren, waren voor ons. De rest gooiden ze in de lokalen. De aula werd volgestouwd met tafels en stoelen."

De Molukkers waren zo moe dat ze daarna als een blok in slaap vielen. Hun belangrijkste wapens, een stengun en een buks, hingen ze aan de kapstok. Vlakbij hun gijzelaars.

Eef: "We konden ze zo pakken. Wij lagen in het ene halletje, zij in het andere zo'n tien meter verder. Ze waren niet wakker te krijgen, we konden zo ontsnappen. Maar ik zei tegen de andere leraren: 'Wat gebeurt er met de gijzelaars in de trein als wij erdoor gaan en met deze jongens? Als het op een schietpartij uitloopt, overleven ze dat nooit.'"

Rond een uur of vier schrokken de Molukkers wakker. Verbaasd vroeg Willem aan de onderwijzers: "Waarom zijn jullie er nog?"

Eef vertelde hen de reden. "Ik zei ook dat we hen vertrouwden, een beetje slijmerig natuurlijk. Ze waren echt ontroerd dat we hen niet in de steek hadden gelaten. Toen zei Willem tegen ons: 'Jullie hoeven niet meer bang te zijn, er zal jullie niets gebeuren. Je hebt mijn woord.' Ik wist dat hij dat zou houden."

En dat terwijl die dag duidelijk werd dat een beloofde vrije aftocht door de Nederlandse regering werd teruggedraaid.

Twee weken lang vermaakten ze zich met spelletjes, tv-kijken en radio luisteren, kletsen en lezen. Eten en drinken was er genoeg. "Vooral appelsap en Marsen," vertelt Eef. "Tot jaren daarna heb ik geen appelsap meer gedronken of een Mars gegeten." Met de Molukkers werden nauwelijks persoonlijke gesprekken gevoerd. "Ze vertelden bijna niets over zichzelf. Ze spraken alleen over hun motieven. In de school troffen ze onze Molukse bibliotheek aan en toen zei Willem: 'Ik geloof toch dat we de verkeerde school hebben gepakt.'"

Af en toe kregen de leerkrachten schone kleren van thuis en boeken. Marianne maakte dan een tasje klaar. Met Eveline ging ze 's avonds bij mensen die tegenover de school woonden naar Eef kijken als hij het eten binnenhaalde. "Stond ik daar achter de gordijnen met een verrekijker naar Eef te kijken in z'n blauwe overhemdje."

Ze wist niets van de gemoedelijkheid die in de school heerste.

Marianne: "Eef heeft me later verteld dat hij zich meer zorgen maakte over mij, want voor hem was het geregeld."

Eef: "Wij waren banger voor het geweld dat van buiten zou komen, dan dat van binnen."

Het eerste wat Eef hoorde waren ontploffingen op het schoolplein, daarna kwamen de straaljagers over die werden gebruikt om de

De vijf gegijzelde leerkrachten na hun vrijlating. Helemaal links: Eef.

Een van de vrijgelaten kinderen komt een kijkje nemen bij de nog bezette school.

mensen in de eveneens gegijzelde trein bij De Punt schrik aan te jagen. Ook Marianne schrok thuis wakker van het lawaai. "Vreselijk. En toen hoorde je die tanks ratelen die het schoolplein opgingen. Ik ben vanuit het zolderraam gaan kijken. Ik dacht: als er nu maar niks gebeurt."

Eef hoorde de pantserwagens ook, de machinegeweerschutter ervan schoot zijn kogels door de bovenraampjes. Hij sliep achter de toegangsdeuren van de school en maakte dat hij daar wegkwam. Enkele ogenblikken later ramde een pantserwagen op die plek de school. "Als ik er nog had gelegen, was ik plat geweest."

De leerkrachten vluchtten met z'n allen naar het leermiddelenkamertje, de veiligste plek in de school. In het kamertje lag ook de handgranaat van Molukkers. Door het getril van de explosies rolde hij zo van een plank op de grond.

Eef: "Ik zag hem vallen en dacht: verdomme, op het laatst ontploft dat rotting nog. Gelukkig stuitte hij en rolde hij weg. Algauw hoorden we de Molukse jongens schreeuwen: 'Stop, stop, niet schieten! We geven ons over.'"

Na negentien dagen was Eefs gevangenschap voorbij. Hij werd in een pantserwagen gebracht.

Eef: "Ik voelde me daar heel veilig. Ik zag die vier Molukse jongens in hun onderbroekje op het schoolplein liggen en dat gaf me een tevreden gevoel: ze waren gevangen én hadden het overleefd."

Hij werd naar het ziekenhuis gebracht voor onderzoek. Marianne ging er in een ambulance met haar kinderen achteraan. Ook nu had ze de opdracht gekregen van de hulpverleners: niets vragen, niet emotioneel zijn. Marianne: "Hij lag daar in bed en aan zijn ogen kon ik zien dat hij niet thuis was. Ik heb niks gezegd en alleen zijn hand vastgehouden."

Eef: "Ik was erg onder de indruk van die aanval. Er was sprake geweest van zo veel onbeheersbaar en ongericht geweld, dat paste niet in die sfeer van de laatste twee weken op de school. Ik heb daar een flink tik van gehad."

Door de gijzeling ontdekte Eef dat hij in een moeilijke situatie de boel aankon. "Dat geeft me nog steeds een geweldige kick." En hij werd minder fanatiek in zijn werk. "Mijn instelling werd: pluk de dag, morgen kan het voorbij zijn. Ik kreeg meer aandacht voor de

Eef: 'De laatste twee weken van de gijzeling waren gemoedelijk. We waren banger voor geweld van buiten dan van binnen'

leuke dingen in het leven en leerde genieten." Hij was ook blij te zien dat zijn vrouw het allemaal goed had gemanaged.

Marianne: "Ik was altijd een chaotisch type, vergat nog weleens wat. Onzeker ook. Door die gijzeling stond ik er opeens alleen voor en leerde ik voor mezelf opkomen. In die zin ben ik er sterker uitgekomen."

Ze praatte en schreef de dingen van zich af. Eef had daar meer moeite mee. Hij hield ruim twintig jaar zijn mond over de gebeurtenis. Eef: "Ik ben een echte binnenvetter. Voor mijn dochter die ook gegijzeld was geweest, had ik geen aandacht. Ik was te veel met mezelf bezig en met de school. Die moest weer worden opgebouwd. Ik merkte ook niet aan de andere kinderen dat ze veel waren veranderd. Ja, ze waren banger, onzekerder misschien. Nerveuzer. Maar er ging geen belletje bij me rinkelen van: dat doodzwijgen is niet goed. Ik vind het nu heel erg dat ik dat niet heb ingezien. Maar alle deskundigen en psychiaters hadden dat zo gezegd. En ik kón er niet over praten." Er werd wel hulp aangeboden aan de ouders, weet Eef: "Er waren legers hulpverleners in het dorp, wie wilde kon zich bij hen melden. Maar bijna niemand meldde zich. Toen kwamen de klachten van de mensen in de krant: 'Iedereen laat ons in de steek.' Toen zijn de hulpverleners de huizen langsgedaan. Kregen ze ook te horen dat hulp niet nodig was. Het is zo ambivalent."

Eind 1978 gingen ze in Arnhem wonen, weg van Bovensmilde. Eef had het nog wel geprobeerd. Hartverwarmend waren de vele uitnodigingen van de Molukse families in het dorp geweest die zich diep schaamden voor wat er was gebeurd en die de dupe

werden van een verziekte sfeer. Het dorp werd beheerst door angst en agressie. "Een trein kun je wegslepen, een dorp niet," zegt Eef. "Na dertig jaar kookt het er nog steeds. Zo jammer. Ik trok dat toen niet meer." Marianne wilde aanvankelijk van geen verhuizing weten. "Ik had Michiel liggen in Rolde, die was gewend aan zijn verplegers. Maar waar ging het om?"

Eef en Marianne hebben hun portie verdriet in het leven wel gehad, zou je zeggen. De gijzeling betekende echter niet het einde van hun leed, want een paar jaar later overleed Michiel.

Eef: "Wij zijn mensen die zeggen: 'Het komt zoals het komt. De één heeft veel geluk, de ander minder.' Wij zijn gelukkig in staat die vervelende dingen positief te vertalen en putten er kracht uit."

Vanwege die houding heeft hij nooit therapie gehad om de gijzeling te verwerken.

Eef: "Alleen in het begin wat. Dat komt voort uit de instelling: kom op, schouders eronder, we gaan weer verder. Dan straal je ook uit dat je geen hulp nodig hebt. Achteraf blijkt dat het wel nodig was."

Eens in de paar jaar komen ze nog in Bovensmilde. Want ze hebben ook heel mooie herinneringen aan dat dorp. "De periode tot 1977 was misschien wel de mooiste van ons leven, een droom," zegt Eef. "De dorpsfeesten waren zó leuk. Ik was schoolhoofd geworden, de school groeide, het ging goed. Die droom werd alleen ruw verstoord." De Molukse kapers werden, op de jongste na, tot negen jaar cel veroordeeld. Ze hebben hun straf gehad, vindt Eef. "Officieel is het klaar, onofficieel niet. Ik kan niet vergeven en vergeten."

Hij heeft zich vaak afgevraagd hoe ze op het onzalige idee waren gekomen om kinderen te gijzelen, waarom ze uitgerekend zijn school hadden uitgekozen en waarom ze bepaalde dingen hebben gedaan. Zijn boosheid om wát ze hebben gedaan zal nooit weggaan. Vooral degene die hem dreigde te executeren, neemt hij het nog steeds zeer kwalijk. Hij ontmoette hem een paar jaar geleden bij de voorvertoning van de NOS-documentaire *Dutch Approach* over de Molukse acties. "Ik heb hem vol minachting in de ogen gekeken," zegt Eef. "Hij keek mij ook strak aan, maar meer nieuwsgierig. Zo stonden we tien seconden tegenover elkaar, zwijsend. Ten slotte draaide ik me om en ben trillend weggelopen." ❁